

Nr 329.

Av herr **Domö m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

I proposition nr 266 med förslag till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område har Kungl. Maj:t föreslagit jämförelsevis få och små justeringar av de i fjol fastställda direktiven för jordbruksregleringen. Departementschefen framhåller, att »några mera väsentliga ändringar i det nuvarande regleringssystemet eller beträffande de huvudgrunder, som enligt statsmakternas uttalanden föregående år böra tillämpas vid stödanordningarnas handhavande», ej lämpligen böra vidtagas innan resultatet av den nyligen tillsatta jordbruksutredningen föreligger. Även vi vilja för vår del i förevarande läge avstå från att framföra några yrkanden om mera vittgående förändringar av regleringssystemet, men vi vilja dock uttala vårt beklagande av att igångsättandet av den utredning angående jordbruksstödet, som jordbruksnämnden redan i januari i fjol förordade, dröjt ända till för några veckor sedan, varigenom ett klarläggande av jordbruksnäringens nuvarande läge och önskvärd »rationalisering» av jordbruksstödet ett helt år uppskjutits.

Departementschefen har i propositionen föreslagit, att de prisreglerande anordningarna även under nästkommande budgetår böra utformas med viss svängningslatitud och med priserna under åren 1925—1929 som utgångspunkt. »Omkring denna böra priserna få röra sig fritt inom en viss ram. Såsom lämplig gräns för denna fria prisbildning torde böra bibehållas 15 procent under respektive 15 procent över den såsom eftersträfvansvärd angivna prisnivån.»

Enligt det prisindex, som inom jordbruksnämndens kansli upprättats, skulle producentpriserna från sista kvartalet 1936 till sista kvartalet 1937 ha höjts från 89,3 till 99,0 procent av de genomsnittliga priserna under motsvarande period för åren 1925—1929. Denna ökning hänför sig — av den i propositionen sid. 71 uppställda pristabellen att döma — huvudsakligast till prisstegringen å mjölken och dess produkter. De flesta andra jordbruksprodukter däremot ligga ännu i prishänseende under basperioden. Med tillfredsställelse vilja vi notera den prisförbättring, som i anslutning till riksdagsdirektiven kunnat vinnas. Den väsentliga frågan är emellertid, om prisförbättringen varit av den storlek, att den »kompenserat» jordbrukarna för de absoluta eller relativa utgiftsstegringar, som sedan 1929 och särskilt på sistone åsamkats dem dels genom höjning i den fria marknaden av priserna å viktiga förnödenheter dels också såsom en följd av regeringens åtgöranden.

Vi vilja härvid först framhålla, att den prisförbättring, som i propositionen

nämnes och som skulle ha gjort medelprisnivån under fjolårets sista kvartal till i det närmaste densamma som basperiodens, rent siffermässigt torde kunna göras till föremål för diskussion. Utan att vilja ta ställning till den ena eller den andra indexberäkningens företråde vilja vi endast erinra om, att Sveriges allm. lantbrukssällskaps generalprisindex för produkter för sista kvartalet 1937 registrerar ett tal, som visserligen även markerar en förbättring sedan motsvarande tid 1936 men som endast utgör cirka 93 procent av produktprisnivån under åren 1925—1929. Vidare torde det böra framhållas, att den i propositionen nämnda, under slutet av år 1937 uppnådda prisnivån endast avser ett av årets kvartal samt redan visar tecken på att ej kunna vidmakthållas.

Prisutvecklingen under innevarande års första kvartal, som kan överblickas bättre nu än när Kungl. Maj:ts proposition avlämnades, bekräftar att indextalet för fjolårets sista kvartal var särskilt gynnsamt. Vid förfrågan på jordbruksnämndens kansli har det meddelats oss att indextalet för första kvartalet 1938 nedgått från nyssnämnda 99,0 till 97,9 (januari 98,7, februari 97,3 och mars 97,7). Vid liknande förfrågan hos Sveriges allm. lantbrukssällskap har det meddelats, att dess generalindex för produkter för mars nedgått till 133 (mot 135 i december, 137 i januari och 134 i februari). Den något vikande tendensen framgår av efterföljande sammanställningar över prisutjämningsbidragens nettobelopp i ett par representativa distrikt och fläskprisen under de två sistförflutna kvartalen.

Prisutjämningsbidragens storlek netto:

<i>Prisutjämningsdistrikt</i>	Okt.	Nov.	Dec.	Jan.	Febr.
Småland, Blekinge, västra Sverige	1,37	1,45	1,51	0,94	0,98
Skåne	1,00	1,02	1,11	0,70	0,71
Medeltal för hela riket	1,511	1,582	1,677	1,154	1,164

Sveriges slakteriförbunds försäljningsnotering, Stockholm.

	Okt.	Nov.	Dec.	Jan.	Febr.	Mars
Svin, 60—70 kg 1 kl.	1,42	1,51	1,55	1,52	1,42	1,41

Alldeles oavsett frågan, huruvida den ena eller andra indexberäkningen bättre avspeglar prisförändringarna, är det oomtvistligt att vissa produktionskostnader inom jordbruket undergått en för lantmännen mycket oförmånlig förändring och i hög grad påkalla förbättrade produktpriser. Detta gäller särskilt byggnadsmaterial, maskiner och redskap samt arbetslöner. Vi hänvisa härvid bl. a. till lantbrukssällskapets nyssnämnda index. Enligt detta skulle jordbruksprodukternas bytesvärde gentemot förnödenheter för mars månad 1938 vara 90 mot 95 under nyssnämnda period 1925—1929. Jordbruksprodukternas bytesvärde gentemot arbetslöner äro ännu oförmånligare för jordbruket.

Vad byggnadsväsendet på landsbygden beträffar, är detta den mest typiska exponenten för den stora ojämnhet, som kan prägla å ena sidan de kostnader, som jordbrukarna nödgas erlagga för förnödenheter och »utomstående» tjänster, och å andra sidan de priser, som jordbrukarna ha att påräkna vid försäljningen av sina egna produkter. Med hänsyn till de från ort till annan mycket skiftande förhållandena erbjuder det stora svårigheter att statistiskt belysa prishöjningarna vid ny-, om- eller tillbyggnader, men här om någonsin gäller den gamla satsen att känd sak är så god som vittnad. Några siffror vilja vi dock anföra. Enligt Sveriges allm. lantbrukssällskaps index ha byggnadsmaterielen från 1925—1929 till nu pågående regleringsår 1 februari höjts från 182 till 192; för några månader sedan lågo de som bekant något högre än vad nu är fallet och siffran 192 anger. Än mer betydande är stegringen å arbetskostnaderna vid bygghus. På många håll, särskilt där kollektivavtalsbestämda löner och mättningsförfarande tillämpas, torde stegringen härå sedan 1920-talet uppgå till omkring eller inemot 100 procent. Främst till följd av stegringen av arbetslöner ha kostnaderna för egna bara sedan 1934 beräknats höjda med cirka 25 procent. Med hänsyn till den för jordbruket nödvändiga rationaliseringen av ekonomibyggnaderna liksom den önskvärda höjningen av bostadsstandarden på landsbygden torde behovet av byggnadsförbättringar snarast vara större nu än för ett tiotal år sedan. Byggnadsförbättringarna äro nu för tiden korteligen sagt ett av de viktigaste försvarsmedlen mot »flykten från landsbygden». Likväl äro de nutida höga byggnadskostnaderna och särskilt då de i förhållande till lantarbetarnas löner högt uppskruvade byggnadsarbetarlönerna ett stort hinder både för åstadkommandet av välbehöflig byggnadsverksamhet på landsbygden och i sin mån för uppnående av full kompensation åt jordbrukarna.

Såväl de avtalsbestämda som de eljest utgående lönerna till jordbrukets anställda ha även i hög grad ökat jordbrukets produktionskostnader. En annan liknande belastning av produktionen har skärpningen av lantarbetstidslagen åstadkommit, givetvis beroende därpå att den på många håll ökat behovet av arbetskraft eller framtingat kapitalkrävande rationaliseringsåtgärder. Enligt »Upplandsavtalet» har minimiavlöningen för vanlig dagsverkare, som ej åtnjutit naturaförmåner, under nedannämnda år uppgått till nedannämnda belopp:

1926—1932	45—47 öre
1933—1935	44—47 »
1935—1936	45—49 »
1936—1937	55 »
1937—1938	63 »

Sedan hösten 1936 har löneförhöjningen uppgått till ej mindre än cirka 40 procent. Den vid senaste avtalsuppgörelsen utvunna löneförhöjningen

innebär för arbetsgivaren mer än 14 procents fördyring per arbetstimme. För jordbruksarbetaren däremot är den ökade arbetsinkomsten med hänsyn till reduceringen av antalet arbetstimmar naturligtvis något mindre, men höjningen av timlönen medför även för honom en nettoökning uppgående till cirka 6 procent. Denna lönestegring tillika med den skärpta arbetstidslagens höjning i övrigt av jordbrukets produktionskostnader måste beaktas vid fastställandet av direktiven för jordbruksregleringen och utstakandet av jordbrukets skäliga produktprisinivå.

Det är enligt vår mening ett vitalt samhällsintresse att höja jordbrukets standard och göra dess folk, brukare såväl som anställda, delaktiga av den allmänna välförbättringen. Detta samhällsintresse gör det nödvändigt att nu eftersträva en något högre genomsnittlig prisnivå för jordbrukets produkter än som för ett par år sedan uppställdes som önskvärd. För vår del vilja vi därför påyrka, att riksdagen måtte fastställa att den under sista kvartalet uppnådda genomsnittliga prisnivån finge betraktas som en minimigräns, vilken endast tillfälligtvis borde få underskridas.

För ernående eller trygghet av det av oss eftersträfvade prisläget vilja vi här nedan motivera och framställa några förslag på ett par av regleringens viktigaste områden. Såsom vi redan nämnt vilja vi i förevarande läge begränsa oss till vissa avsnitt och därvid hålla oss inom det nu gällande systemets ram.

Mjölkg regleringen.

Vid 1937 års riksdag framhöllo vi i motion i anledning av proposition nr 284 att mjölkavgiftens storlek ej, såsom i propositionen då föreslogs, borde ovillkorligen fastslås vid ett visst smörpris. Enligt regeringsförslaget skulle avgiften, från att vid ett smörpris av kronor 2:50 utgått med 2 öre per kg mjölk, successivt sänkas till 1 öre vid ett smörpris av kronor 2:75. Vi ansågo i stället, att Kungl. Maj:t skulle äga frihet att bedöma och besluta, om och när jämkning av mjölkavgiften borde äga rum. Vårt förslag godtogs emellertid ej av riksdagsmajoriteten.

Vi konstatera med tillfredsställelse, att Kungl. Maj:t i år delvis beaktat de av oss anförda synpunkterna. I den nu avgivna propositionen heter det nämligen: »Sålunda torde, om Kungl. Maj:t finner erforderligt, mjölkavgiftens högsta belopp eller 2 öre per kilogram få utgå redan då smörpriset sjunkit till 2 kronor 65 öre per kilogram.» Vi anse dock, i likhet med vad vi föregående år anförde, att Kungl. Maj:t bör ha rätt att oberoende av smörpriset vid behov uttaga mjölkavgift för att i möjligaste mån och i olika situationer — exempelvis vid ett särskilt ogynnsamt exportsmörpris — ett tillfredsställande prisläge skall kunna åvägbringas. Det bör härvid tillfogas, att den verkställda nedsättningen av mjölkavgiften uppenbarligen bidragit

till den ovan påpekade ogynnsamma prisutvecklingen å produktmjölken under senast förflutna månader.

Under föregående år har konsumtionen både av smör och av margarin ökats. Såsom av tabelluppgifterna i propositionen å sid. 74 framgår, har margarinkonsumtionen emellertid stegrats förhållandevis mer än smörkonsumtionen samt nått sin hittills största årssiffra, 58 812 ton. Härvid bör iakttagas, att den ökade avsättningen av smör helt är att tillskriva jordbrukarnas egen återtagning från mejerierna. I stället för att vara jordbrukets stora avsättningsreserv har margarinkonsumtionen tvärtemot vad man med regleringen eftersträvat således visat sig stadd i ökning. Då margarinfrågan ligger inom den nyligen tillsatta jordbruksutredningens arbetsområde, skall densamma nu icke föranleda ytterligare något yrkande från vår sida. Vi kunna dock icke underlåta att erinra om att Kungl. Maj:t i avvaktan på utredningens resultat icke torde kunna undgå att i högre grad än hittills utnyttja den av riksdagen lämnade fullmakten angående margarinaccisen.

Fodermedelsregleringen.

Beträffande fodermedelsregleringen kan konstateras, att en mycket avsevärd ökning av fodermedelsimporten under sista året ägt rum trots de restriktiva åtgärder, som från statsmakternas sida vidtagits. Den sammanlagda importen av oljekakor, kreatursfoder (stat. nr 366—372), majs och kli under år 1937 har sålunda utgjort icke mindre än 469 000 ton mot 249 000 under år 1936 och 256 000 ton under år 1935. Såsom en följd av importens ökning har den därmed sammanhängande animalieproduktionen stegrats. De under året gällande, något höjda fodermedelsprisen ha icke visat sig i stånd att förhindra uppkomsten av ett tidvis tyngande produktionsöverskott. Det synes då riktigt att draga konsekvenserna av detta förhållande. Medan Kungl. Maj:t fortfarande vill reglera fodermedelsavgifterna så, att ett visst angivet prisläge å majs hålles, anse vi alltså, att fodermedelsprisen och särskilt då majsprisen måtte regleras på sådant sätt, att en för stor import effektivt förhindras. Skulle den inhemska foderskörden däremot bli otillfredsställande, förutsätta vi att Kungl. Maj:t företager en med hänsyn till då uppkommande behov lämpad avvägning av importavgifterna.

Den stegrade importen av majs har ökat svårigheterna att vinna avsättning för den inhemska havren. Då det måste stå i överensstämmelse med den nuvarande jordbrukspolitikens syfte att stödja den svenska fodermedelsproduktionen i dess konkurrens med importerade fodermedel, torde i nuvarande situation en annan inmalningsprocent för gryn havren än den nu gällande böra fastställas.

Brödsädesregleringen.

I anslutning till de allmänna synpunkter, som vi här ovan lagt på jordbrukets lönsamhet och skäliga prisnivå, anse vi att som lägsta höstpris bör gälla: å vete 18 kronor och å råg 17 kronor per dt. Dessa pris böra sedan successivt ökas med ett mot lagringskostnaderna svarande belopp.

Beträffande veteavgiften föreslås i propositionen, att densamma per dt fortfarande skall få utgå med högst 2 kronor 50 öre. Avgiften skall enligt Kungl. Maj:ts förslag täcka kostnaderna för såväl stödköpen som beredskapslagringen. Det synes oss dock principiellt välgrundat och riktigt, att kostnaderna för beredskapslagret (mottagning, lagring, utlastning och ränta på värdet av inlagd spannmål) ej böra belasta fonden för mötande av förluster på spannmålsregleringen, vilken ju är avsedd att tillförsäkra jordbrukarna skäliga brödsädespriser. Lagringen av brödspannmål såsom en reserv vid eventuell avspärrning är en hela det svenska folkets angelägenhet, och beredskapslagret är ej avsett att användas i prisreglerande syfte på brödspannmålsmarknaden. Lagringskostnaderna böra i stället, i likhet med vad som sker vid beredskapslagring av t. ex. konstgödsel och foderkakor, uttagas ur anslaget till statlig lagerhållning. Ytterligare ett skäl för en sådan anordning är den i propositionen föreslagna rättigheten för Kungl. Maj:t att utöka beredskapslagret av brödspannmål utöver nu gällande 100 000 ton, utan att någon övre gräns för lagrets storlek är angiven, med ty åtföljande risk att veteavgiften i större utsträckning än tidigare kommer att förbrukas för täckandet av lagringskostnaderna.

Vi vilja slutligen framhålla vikten för den fortsatta spannmålsregleringen av att en tillförlitligare skördestatistik om möjligt åstadkommes. Vi förut-sätta emellertid, att denna fråga kommer att beaktas av jordbruksutredningen.

Norrland.

Beträffande särskilda åtgärder till befrämjande av jordbruket i Norrland vilja vi i denna motion endast hänvisa till de av oss vid riksdagens början avlämnade motionerna rörande stöd i olika hänseenden åt jordbruket i de fyra nordligaste norrländska länen. Särskilt vilja vi erinra om att vi föreslagit ett anslag å 700 000 kronor för statsbidrag till konstgödsel att utgå i första hand av skattemedel och i andra hand från jordbrukets prisregleringsfond. Skulle det subsidiära yrkandet bifallas, kommer detta att föranleda en motsvarande höjning av den för Norrland och vissa delar av Svealand avsedda, av departementschefen till 800 000 kronor föreslagna anvisningen ur denna fond.

Med hänvisning till vad vi ovan anført hemställa vi,

att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 236 angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område

dels ville uttala sig för:

1. att den under sista kvartalet 1937 uppnådda genomsnittliga prisnivån för jordbrukets produkter bör betraktas som en minimigräns, vilken endast undantagsvis må få underskridas;

2. att mjölkavgiftens storlek ej bindes vid smörpriset;

3. att importavgifterna å fodermedel och särskilt majs böra obundna av visst angivet prisläge regleras på sådant sätt, att för stor import effektivt förhindras;

4. att som lägsta höstpris bör gälla: å vete 18 kronor och å råg 17 kronor per dt;

dels att riksdagen ville besluta att kostnaderna för beredskapslagret av brödsäd (mottagning, lagring, utlastning och ränta på värdet av inlagd spannmål) ej skola belasta fonden för mötande av förluster å spannmålsregleringen. (I anslutning härtill skola vi till den väntade propositionen om lagerhållning för krigsfara anknyta en följdmotion, i vilken ett direkt yrkande i anslagsfrågan skall framställas.);

dels slutligen att riksdagen i övrigt måtte beakta de av oss i motiveringen härovan anförda synpunkterna.

Stockholm den 23 april 1938.

Fritiof Domö.

Th. Borell.

J. B. Johansson.

M. Svensson.

Gustaf Velandér.

Nils Gabrielsson.

Gustaf Tamm.

